

SFRAGISTIČKA IZTRAZIVANJA.

I.

Listine našega kralja Karla II. Dračkoga vrlo su riedke, ne samo za to, jer je taj kralj jedva dva mjeseca vladao (od 31. prosinca 1385. do 24. veljače 1386.), već osobito stoga, što je privrženikom kraljice Marije sve bilo sumnjivo, što je poteklo od Karla II., te su radi toga posjednici dotičnih listina ove poslije žalostne smrti kralja Karla uništili. Do sada bile su samo tri njegove listine poznate: dvije se nalaze u tako zvanoj „Cista Reservata“ komorskog arkiva u Budimpešti (izdane u Hazai Okmánytár sv. VII. str. 420.—423.) a jedna u obiteljskom arkivu obitelji Kisfaludy (izdana u „Turul“ sv. VIII. str. 82.—83.).

Tim više me veseli, da mi je dana prilika, umnožiti ovaj broj sa još jednom listinom Karla II., koja je tim znamenitija, jer na njoj visi do sada posve nepoznati dvostruki kraljevski pečat.¹ Listina, duga 34 centim. i široka 17 centim., pisana je na pergameni te se nalazi u kr. zem. arkivu u Zagrebu.

Glasi ovako :

Karolus dei gratia Ungarie, Jerusalem et Sicilie, nec non Dalmatie, Croatiae, Rame, Seruie, Galicie, Lodomerie, Comanie, Bulgarieque rex, Prouincie et Forcalgrii² ac Pedimontis comes. Universis presentes litteras inspecturis tam presentibus quam futuris. Gratis et meritis ad collaciones beneficas ex debito naturalitatis astringimur, sed illis propensius rependium nostre munifice liberalitatis persoluimus, qui gratum nobis exhibuerunt obsequium, prebendo aliis laudabilis imitationis exemplum. Sane attendentes sincere et constantis devotionis et fidei merita, quibus vir magnificus Stephanus Vegle et Modruxii comes, affinis at fidelis noster dilectus, erga maiestatem nostram evidentibus operibus claruit, ipsius quoque grandia, utilia et fructuosa servitia, que nobis hactenus persone et rerum suarum non parcendo periculis, laboribus et sumptibus indefexe prestitit, ac ad presens prestat ac prestare poterit utiliter in futurum, ex quibus nedum sibi, sed suis etiam posteris ostendere nostre liberalitatis gratiam obligamur, eidem comiti harum serie de certa scientia nostra concedimus, quod in casu, quo eundem comitem subtrahi ab hac luce contigerit, legitimis liberis masculis ex suo corpore non relictis, in eo casu magnifica infantula Elizabeth, eiusdem comitis filia primogenita et legitima, ac si esset masculus et legitime descendentes ex ea, qui tunc superstites fuerint, succedant et succedere debeant eidem comiti in comitatu Vegle et Modruxii omnibusque aliis terris, castris, villis et bonis, que ad presens idem comes

¹ Ovu je listinu doduše već I. Kukuljević priobćio (Jura Regni I. sv. str. 153.), ali u vrlo lošom prepisu i bez pečata.

² Francuske grofovije Provence i Forcalquier.

habet et possidet ac habere et acquirere poterit iusto titulo in futurum, et ad eos in premissis casu huiusmodi successio devolvatur. Nos enim iam dictam Elizabeth et legitime descendentes ex ea ex nunc in casu premissis ad successionem huiusmodi et omnes alios actus legitimos ac quolibet alia ad successionem ipsam pertinentia de dicta certa nostra scientia et regie nostre potestatis plenitudine habiles reddimus et capaces, lege vel constitutione regni nostri Vngarie contraria non obstante. Nec etiam obsistentibus quibuscunque litteris, cedulis vel scripturis, factis

Sl. 1. Pečat Karla Dračkoga (prednja strana).

per recolende memorie dominum Ludovicum dei gratia Ungarie regem etc., reverendum dominum patrem nostrum, aut alios quoscunque seu per nos vel alios similiter factis vel imposterum faciendis de translatione huiusmodi successionis et ipsius comitis bonorum in alium quemcunque et illius habilitationem ad successionem eandem, quas et que de dicta certa nostra scientia tollimus et revocamus ac viribus et efficacia totaliter vacuumus. In cuius rei testimonium presentes litteras exinde fieri et pendenti maiestatis nostre sigillo iussimus communiri. Datum Bude, anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo sexto, die vicesimo secundo Janu-

arii, none indictionis, regnorum nostrorum Vngarie, Dalmatie etc. anno primo, Jerusalem vero et Sicilie anno quinto.

Na listini visi dva centimetra široka vrpca od pergamene, a na ovoj od crvenog voska napravljeni dvostruki kraljevski pečat, kojega sliku ovdje priobćimo. Promjer krasnoga, u ranom gotskom slogu izradjenog pečata iznaša 9 centim. Na prednjoj strani vidi se u sa liljani posutom polju na sjajnom prijestolu sjedeći okrunjeni kralj sa žezlom u desnici i jabukom države u lievici, a

Sl. 2. Pečat Karla Dračkoga (stražnja strana).

obućen u dugačku kraljevsku tuniku sa pallijom; kraj prijestola desno vidi se okrunjeni obiteljski grb napuljskih Anžuvinača sa tako zvanim turnirskim ovratnikom (Turnirkragen), znakom mladje grane, a lievo okrunjeni grb kraljeva jerusalimskih, pod ovimi grbovi pako po jedan stojeći lav. Napis prednje strane glasi:

* KAROLVS · TERTIVS · DEI · GRĀ(tia Rex Sici)LIĀ · DVCATVS · APVLIĀ ·
PROVINCIA · ET · HORTALGERII · AD · PEDIMORTIS · DOMES.

Na stražnjoj strani pečata jaši u takodjer sa liljani posutom polju kralj u oklopu na konju, obučenom u sjajno pokrivalo sa uvezanimi liljani. Glava kralja

pokrivena je turnirskom kacigom (Kübelhelm) sa krunom i poznatim nakitom anžuvinke kuće: glavom ptice noja sa podkovom u kljunu. Kralj drži desnicom mač a lievicom štit, na kojem se nalazi sdruženi grb kuće Anžuvinaca i kraljevine Jerusolim. U polju su četiri jerusolimska križa. Napis ove strane, u koliko se čitati dade, glasi ovako:

✱ DILIGITĀ · IVSTITIĀM · VOS · QVI · IVDICĀTIS · TERRĀM · IN · VIT . . . .

Kako se vidi iz napisa, ovo je pečat Karla kao napuljskoga kralja, nu pošto ga je Karlo — ne imajući ugarsko-hrvatskog pečata — rabio na ugarsko-hrvatskom kraljevskom privilegiju, za to se ovaj pečat imade svakako uvrstiti u red ugarsko-hrvatskih kraljevskih pečata.

U listini spomenuta „magnifica infantula Elizabeth“, kojoj je kralj ovom poveljom obećao pravo nasljedstva na imanjih njezinog oca, je nesretna kćerka Stjepana grofa Krčkoga i Modruškoga i njegove supruge Katarine Optujske. Jelisava udala se već god. 1396. za Fridrika Celjskoga, brata kraljice Barbare, koji je svoju ženu poslije nesretnog braka god. 1422. ubio. Iz naše listine vidi se, da je Jelisava bila prvorođeno djetē Stjepanovo i da su se njezina braća Gjuro (umro prije 1412.) i Nikola (umro 1432.) tekar poslije godine 1386. rodili, po tomu ima se dakle genealogija krčkih knezova (Nagy J. Magyarország családjai, sv. IV. str. 239.) izpraviti. Sada spomenuti Nikola, koji je kasnije postao drugom Hermana Celjskoga u hrvatskom banskom dostojanstvu, bio je prvi krčki knez, koji je primio ime i grb talijanske obitelji Frangipani¹ te time postao pravim utemeljiteljem obitelji Frankopan, koja je u ugarskoj i hrvatskoj poviesti toli sjajnu ulogu igrala i kasnije tako žalostno svršila.

Naknadno našao sam u arhivu plemićke občine turopoljske u Vel. Gorici još jednu do sada ne poznatu i ne izdanu listinu Karla Dračkoga od god. 1371., kada je još vojvoda slavonski bio. U ovoj listini prepíše i potvrdi on starije privilegije turopoljskih plemića. I na ovoj listini visi do sada ne poznati pečat. Na ovom se vidi trouglasti štit sa obiteljskim grbom Anžuvinaca (sa liljani) i u grbu sa turnirskim ovratnikom. Napis pečata glasi:

S · KAROLI · DE · DVRACIO · DVQ(is tocius Sclav)ORIE.

II.

Prigodom mojih arkivalnih iztraživanja naišao sam u bogatom i vrlo zanimivom arhivu kr. slob. grada Varaždina na povelju kralja Matije Korvina od godine 1464., koja je sa heraldičkog gledišta osobito važna, jer njom podjeljuje spomenuti kralj občini grada Varaždina pečat sa grbom. Ovo je dakle grbovnica (litterae armales). Pošto su stariji grbovi domaćih gradova u obće vrlo zanimivi, ovako stare gradske grbovnice pako do sada nismo poznavali, za to držim posvema opravdanim, ovu znamenitu listinu ovdje u slici i opisu priobćiti.

¹ Vidi moju razpravu o starom grbu i porijeklu krčkih knezova u „Viestniku“ god. VIII. br. 3. str. 75.—77.

U Budimu izdana, od 12. srpnja 1464. datirana, sa na zelenoj svilenoj vrpci visećim, dobro sačuvanim kraljevskim tajnim pečatom providjena listina ovako glasi:

Commissio propria domini Regis. Nos Mathias dei gracia Rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis, quod nos consideratis fidelibus seruiciis fidelium nostrorum Ciuium et communitatis Ciuitatis Warasdiensis, per eos sacre Corone Regni nostri sub locorum et temporum varietate cum sincera fidelitate exhibitis, quorum intuitu uolentes prefatam Ciuitatem Warasdiensem et consequenter dictos Ciues et Communitatem eius specialis gratie nostre fauore releuare, eidem Ciuitati et predictis Ciuibus ac Communitati animo deliberato et ex certa nostra scientia Sigillum honestum cum forma, (quae) in capite seu principio presencium literarum nostrarum

Sl. 3. Grb grada Varaždina.

arte pictoria figurata est et distinctius expressata, et quo ab antiquo ex concessione diuorum Regum Hungarie, predecessorum nostrorum, dicta Ciuitas ac eius Ciues et communitas vsque modo, vt dicitur, vsi sunt, nunc de nouo damus et conferimus. Annuentes, vt ipsi Ciues et communitas huiusmodi sigillum, per nos eis concessum, sub modis, figuris et circumferenciis, supra in capite harum literarum nostrarum expressis, in argento vel alio, quo uoluerint, metallo sculpifacere et sculpto, instar Ciuitatum nostrarum liberarum, perpetuis semper successivis temporibus vniuersis vti, frui et gaudere atque cum eo omnes literas eorum iuridicas et testimoniales ac alias quascunque sigillare et consignare in pendentem vel in appreso valeant et ad id plenam et liberam habeant facultatem. Quas quidem literas, sub dicto sigillo per nos eisdem dato emanandas, tanti vigoris esse decernimus, quantum litere sub sigillis Ciuitatum nostrarum liberarum robor optinent, ex presenti nostra annuentia et concessione speciali. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras, Sigilli nostri secreti, quo vt Rex

Hungarie vtimur, munimine roborates, eisdem duximus concedendas. Datum Bude, feria quinta proxima ante festum Beate Margarethe virginis et martiris, Anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto, Regni nostri anno septimo, coronacionis vero primo.

Na početku ove listine vidi se sljedeća slika pečata: u modrom, sa zlatom damasciranom okruglom polju drži angjeo žute kose i crvenih krila, obučen u smeđe odjelo, kasnogotski, dole okrugli štit sa ovim grbom: osam crvenih i bjelih greda (stari grb države Ugarske); nad ovimi bieli četverouglasti gradski toranj sa modrim krovom, a na ovom zlatni križ i zlatni gumbi; toranj u polju praćen od zlatne zvijezde i zlatnog polumjeseca. Oko ove slike pečata čita se u bielom okviru sljedeći napis u gotskoj minuskuli: **Sigillum .: maius .: civitatis .: Warasdien .:** Čiela ova slika nalazi se na zelenoj, svjetlo-zeleno damasciranoj ploči.

Ovaj grb, dotično pečat, rabi grad Varaždin još danas.

Dr. Ivan Bojničić Kninski.